مومن کیست؛ دانستن تعریف دقیق مومن چه تغییری در سبک زندگی ما ایجاد می‌کند؟

مومن کیست؛ تعریف مومن چگونه زندگی دنیا و آخرت ما را تحت الشعاع خود قرار می‌دهد؟

کلمه مومن از آن دست واژه‌هایی است که خواه ناخواه با زندگی در یک جامعه اسلامی با آن مواجه می‌شویم. البته این مفهوم نیز مانند بسیاری از مفاهیم دینی در عرف جامعه معنایی متفاوت با تعریف دقیق و ریاضی خود در دین دارد. از همین رو اغلب افراد جامعه در تشخیص اینکه مومن کیست دچار اشتباه شده و فردی را که صرفا مقید به رعایت احکام شرعی بوده یا ظاهری مذهبی داشته باشد، باایمان تلقی می‌کنند؛ حال آنکه از دید خداوند مومن از جایگاه منحصر به فردی برخوردار بوده و از میان طیف مختلف افراد، تنها فردی‌ست که از ویژگی‌های یک انسان حقیقی برخوردار است.

در واقع خداوند فقط مومن را انسان می‌داند. انسان، که قادر است مدارج کمال تا مرتبه بی‌نهایت را طی کند، برای کسب نام انسان به حداقل‌هایی نیاز دارد که همان شاخصه‌های مومن حقیقی هستند. این موضوع اهمیت تعریف صحیح مومن و شناخت ویژگی‌هایی آن را برای ما دو چندان می‌کند؛ زیرا با فهم اینکه مومن کیست، در حقیقت با تعریف ریاضی و دقیق خود به عنوان یک انسان آشنا خواهیم شد.

همان‌طور که در مباحث گذشته به آن اشاره شد، کل ساختار هستی بر پایه قواعد ریاضی بنا شده؛ طبیعتا انسان و بهتر است بگوییم انسان مومن نیز به عنوان محوری‌ترین فرد این مجموعه از این قاعده مستثنی نیست و از تعریف دقیق و قاعده‌مندی برخوردار است.

بدیهی است که ما برای رسیدن به تعریف درست مومن، بیش از هر چیز نیاز به درک درستی از مفهوم ایمان داریم. واژه ایمان از ریشه «أمن» گرفته شده و به معنای آرامش و اطمینان قلب و نبود ترس است؛ امام خمینی رحمت الله علیه ایمان را علمی می‌دانند که علاوه بر اینکه توسط عقل ما تصدیق می‌شود، قلبمان

نیز آن را پذیرفته و با آن یکی شده است.[1] باید توجه داشته باشیم که ایمان یک امر خیالی یا توهمی نیست، حقیقتی است در فرد مومن که در اعمال او ظهور پیدا می‌کند و منشاء اثرهای مختلفی در زندگی او می‌شود.

تعریف مومن

همان‌طور که پیش‌تر هم به آن اشاره شد، از بین انواع مختلف انسان‌ها تنها مومنان هستند که از باطن انسانی برخوردار بوده و مانند سایر افراد، در حال زیان دیدن و از دست دادن اصل سرمایه انسانی خود نیستند؛ مومن به دلیل برخورداری از ایمان حقیقی، معیارهای ویژه‌ای را برای زندگی خود در نظر گرفته و مسیر مشخصی را که به سعادت دنیا و آخرت او منجر می‌شود، انتخاب می‌کند. ساختار زندگی یک فرد مومن کاملا مهندسی شده است و بر اساس هدفی که برای آن خلق شده و مراحل مختلفی که در زندگی با آن مواجه است، تعیین می‌شود. مومن ربّ و اله خود را می‌شناسد، و با کسب معرفت نسبت به اینکه از کجا آمده، در کجا ساکن است و در نهایت به کجا می‌رود، در مسیر رسیدن به هدف خلقت خود قدم برمی‌دارد.

فرد مومن اگرچه با انتخاب سبک زندگی الهی، خود را در چهارچوب قوانین و قیود خاصی قرار می‌دهد، اما اعمال این محدودیت‌ها بر بخش‌های طبیعی در حکم پلی برای رسیدن به کمال مطلق و بی‌نهایت عمل می‌کند. طبیعی است انتخاب یک مسیر ایمانی در زندگی و حرکت در آن، با انتخاب هر نوع سبک زندگی سازگار نیست؛ به عبارت دیگر ما نمی‌توانیم در تصمیمات، انتخاب‌ها و چینش‌های فکری خود آزادانه و بی‌قید و شرط عمل کنیم و در نهایت هم توهم مومن بودن و برخورداری از ایمان را داشته باشیم. مومن بودن شاخصه‌های خاص خود را دارد و البته با آثار و خروجی‌هایی که در گرو داشتن ایمان هستند، قابل ارزیابی است. پس صرفِ داشتن ظاهری مذهبی یا انجام کارهای مقدس، اگرچه در ذهن عامه مردم تصویری از یک فرد مومن را تداعی می‌کند، اما لزوما به معنی داشتن ایمان نیست.

[1] خمینی، روح الله، تقریرات فلسفه امام خمینی، ج۳، ص۳۴۲، تهران، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، ۱۳۸۵.

میزان شباهت ما با الله است که میزان ایمان ما را مشخص می‌کند. ما برای داشتن یک زندگی مومنانه نیاز به تنظیم نظام محبتی خود داریم و زمانی می‌توانیم مسیر شباهت با الله و رسیدن به هدف خلقت خود را به درستی طی کنیم که عشق به الله، نمایندگان او یعنی اهل‌بیت و جهاد در راه خدا را در راس اولویت‌های زندگی خود قرار داده و امور زندگی‌مان و بایدها و نبایدهای آن را با خواست خدا تنظیم کنیم. از آنجایی که ایمان یک امر حقیقی است، طی کردن مسیر ایمانی در زندگی خواه ناخواه منجر به بروز خروجی‌هایی در وجود ما می‌شود که به طور جداگانه در بخش آثار ایمان به بررسی آن‌ها خواهیم پرداخت.

چه فردی مومن نیست؟

شاید به همان اندازه که دانستن ویژگی‌های مومن به عنوان یک انسان حقیقی برای ما مهم است، دانستن اینکه چه فردی مومن نبوده و از ایمان حقیقی برخوردار نیست نیز مهم باشد؛ خصوصا هنگامی که این موضوع جنبه اجتماعی به خود گرفته و رفتارهای عده‌ای افراد مومن‌نما مبنای قضاوت اسلام و حقیقت دین را تشکیل می‌دهد.

فرد مومن به دلیل دورنما و هدفی که برای زندگی خود در نظر داشته و تلاشی که برای شباهت با الله در زندگی دارد، نه تنها در زمینه اخلاقی و رفتاری از مراقبت‌های لازم برخوردار است، بلکه روز به روز بر میزان رحمانیت، شادی و آرامش خود می‌افزاید. در واقع این شادی و آرامش محصول اتصال به الله و برخورداری از همان ایمان حقیقی است.

با این حساب، هرچند امکان انجام اعمال خطا و اشتباه از سوی مومن وجود دارد، اما برخورداری از ایمان با بداخلاقی، کینه‌توزی، بدخواهی و صفاتی از این قبیل، همخوانی ندارد. فرد مومن نه تنها در زندگی فردی از آرامش برخوردار است؛ بلکه دیگران را نیز به آرامش و امنیت دعوت می‌کند و کسی به لحاظ جانی، مالی، یا آبرویی از جانب او در خطر نیست.

این موضوع معیار و میزان ساده‌ای برای تشخیص میزان ایمان به ما ارائه می‌دهد؛ شاخصی که فارغ از ظاهر یا ادعای ما بوده و به میزان خروجی عشق، شادی و آرامش ما بستگی دارد.

بررسی تعریف مومن بر اساس سوره عصر

خداوند در سوره عصر ویژگی‌هایی را برای انسان حقیقی و مومن در نظر می‌گیرد که می‌توان آن‌ها را به دو دسته فردی و اجتماعی تقسیم کرد. در حیطه فردی یکی از شاخصه‌های مومن، داشتن عمل صالح است؛ یعنی عملی که صلاحیت رساندن ما به مقام انسان کامل را داشته و در ما قدرت، قابلیت و شباهت با الله را ایجاد کند. البته با توجه به تعریف مومن، هدفی که برای او تعریف می‌شود و مسیری که برای رسیدن به هدف با آن مواجه است، عمل صالح جزء جدایی ناپذیر و لازمه زندگی یک مومن حقیقی محسوب می‌شود. در حقیقت، طی کردن مسیر شباهت با الله بدون داشتن یک سبک زندگی الهی و مبتنی بر عمل صالح ممکن نیست.

البته برخورداری از باطن انسانی و انجام عمل صالح دایره وسیعی از زندگی ما را در بر گرفته و تنها به مسیر فردی و سعادت شخصی ما محدود نمی‌شود؛ مومن در بعد اجتماعی نیز وظایف خطیری بر عهده دارد که تضمین کننده سلامت جامعه بوده و بستر رشد و رسیدن به کمالات انسانی را در آن هموار می‌کند. از همین رو بخشی از ویژگی‌های فرد مومن در راستای داشتن خروجی نورانی برای جامعه تعریف شده و یک فرد مومن در کنار اصلاح فردی از اصلاح اجتماعی و توصیه به حق و صبر غافل نمی‌شود. در واقع غفلت مومن از وظایف اجتماعی همانند وظایف فردی، سعادت و حیات ابدی او را تحت‌الشعاع خود قرار می‌دهد.

حق معیاری است که تضمین کننده سلامت جامعه بوده و میزان پذیرش اعمال ما نیز وابسته به میزان تطابق آن با معیار حق است؛ اگرچه رعایت حق بنا به تقابل آن با بخش حیوانی، برای نفس ما سخت و گاهی تلخ است، اما دانستن این امر که نبود حق، فرصتی برای رشد و جولان باطل فراهم می‌کند، لزوم توصیه به حق و صبر بر رعایت آن را برای ما مشخص می‌کند.

فهم اینکه مومن کیست و از چه جایگاهی نزد خداوند برخوردار است، نقش تعیین کننده‌ای در سعادت فعلی و ابدی ما بازی می‌کند. مومن به واسطه برخورداری از ایمان، از پذیرش سبک زندگی بی‌قید و شرط دوری کرده و خود را با هدفی که در نهایت به سعادت او در زندگی منجر شود، هماهنگ می‌کند. حیطه وظایف مومن تنها محدود به مسائل فردی و شخصی نشده و مسائل اجتماعی را نیز در بر می‌گیرد. از همین رو خداوند تواصی به حق و صبر را نیز در کنار ایمان و انجام عمل صالح از شاخصه‌های مومن و انسان حقیقی برمی‌شمرد.

Mentazer Mentazer